

УДК 338.486.2(477.83)

Бігус М. М.

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ
(на прикладі Львівської області)**

У статті сформульовано основні аргументи на користь необхідності розробки стратегічного документу, який б передбачав основні напрями забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів туристичного бізнесу в регіоні. Визначено мету та цільові пріоритети Стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу у Львівській області на 2015-2025 роки, її структуру, змістове наповнення, а також етапи розробки й реалізації. Також визначено завдання досягнення цільових пріоритетів Стратегії, що дадуть змогу на регламентований період досягнути очікуваних результатів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, туристичний бізнес, суб'єкти туристичного бізнесу, стратегія.

Bigus M.

**STRATEGIC GUIDELINES COMPETITIVENESS IN THE TOURISM BUSINESS
(for example, Lviv region)**

The paper sets out key arguments for the need to develop a strategic document that would be provided basic directions to ensure competitiveness in the tourism business in the region. Defined goals and targets of the Strategy priorities competitiveness of tourism business in the Lviv region for 2015-2025 years, its structure, content, and the stages of development and implementation. Also set the task of achieving the target priorities Strategies that allow for regulated period to achieve the expected results.

Keywords: competitiveness, tourism, travel agents business strategy.

Вступ. Нинішня ситуація щодо рівня конкурентоспроможності суб'єктів туристичного бізнесу

на Львівщині вимагає нормативно-правового регламентування основних напрямів його підвищення. У

цьому контексті вагому роль повинно відігравати стратегічне планування. Наявність обласної стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу дасть змогу регламентувати пріоритети, способи, інструменти застосування економічних регуляторів, а також відповідальність конкретних державних структур з розподілом відповідного ресурсного забезпечення на реалізацію задекларованих цілей.

Варто відзначити, що у вітчизняній науковій літературі та чинній нормативно-правовій базі дуже мало уваги приділено категорії конкурентоспроможності суб'єктів туристичного бізнесу, хоча вже тривалий час це питання для України залишається відкритим. Ще у Державній програмі розвитку туризму на 2002-2010 роки було зазначено необхідність створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку національного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечення на цій основі комплексного розвитку регіонів за умови збереження екологічної рівноваги та культурної спадщини [1]. Метою Стратегії розвитку туризму і курортів задекларовано необхідність формування конкурентоспроможного на внутрішньому та світовому ринку національного туристичного продукту на основі раціонального використання туристичних ресурсів, збереження навколишнього природного середовища та відродження національної культурної спадщини, сприяння розвитку туризму і курортів [2]. Незважаючи на це, місця України у всесвітньовідомих рейтингах, враховуючи її величезний туристичний потенціал, вимагають бути кращими. Так, згідно рейтингу конкурентоспроможності у сфері подорожей і туризму (ТТСІ) Всесвітнього економічного форуму Україна в 2011 році посіла лише 85 місце зі 139 країн (у 2009 році – 77 місце) [3]. За таких тенденцій слід активізувати дослідження за даним напрямом та важливо розуміти, що від ефективного управління розвитком суб'єктів турбізнесу в значній мірі залежить рівень соціально-економічного розвитку регіону, враховуючи поліфункціональність туризму.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Серед найбільш якісних напрацювань щодо вивчення туристичного бізнесу, а також механізмів забезпечення його конкурентоспроможності, варто відзначити В. О. Полюга, М. І. Долішній, І. В. Валентюк, Ю. М. Пахомов, С. Г. Нездоймінов, П. Т. Саблук, Р.А. Фатхутдінова, І. М. Школа та ін. Разом з тим, такі напрацювання мають вибіркового характеру та дуже мало стосуються стратегічного планування забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів туристичного бізнесу, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування стратегічних орієнтирів забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів туристичного бізнесу в регіоні з урахуванням потреб збалансованості регіонального розвитку та одержання максимальних вигод від експлуатації туристичних ресурсів. У контексті досягнення поставленої мети важливо виконати наступні завдання:

- сформулювати основні аргументи на користь необхідності розробки стратегічного документу, що б передбачав напрями забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів туристичного бізнесу в регіоні;

- визначити основну мету та цільові пріоритети Стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу у Львівській області на 2015-2025 рр., її структуру, змістовне наповнення, а також етапи розробки і реалізації;

- визначити завдання досягнення цільових пріоритетів Стратегії, принципи та очікувані результати від реалізації такого документу.

Виклад основного матеріалу. Необхідність розробки обласних стратегій забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу полягає в наступному:

- максимальному врахуванню регіональної специфіки розвитку туристичного бізнесу, що базово проявляється в наявному туристичному потенціалі території;

- максимальному врахуванню попереднього досвіду забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу в регіоні;

- дотриманню відповідності стратегічним перспективам розвитку інших (суміжних до туризму) видів економічної діяльності та решти неекономічних сфер життєдіяльності суспільства в регіоні;

- базуванні на інституціональних підходах регулювання туристичного бізнесу в регіоні (наявність відповідних інститутів, формування звичаєвих норм, звичаїв тощо).

Звичайно, цільові пріоритети стратегії на рівні регіону повинні відповідати положенням чинної нормативно-правової бази загальнодержавного рівня. Також варто звернути увагу, що розробка стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу повинна здійснюватись на регіональному рівні стосовно стратегічних пріоритетів обласних стратегій соціально-економічного розвитку (на даному етапі тим, які діють до 2015 року і надалі для тих, що будуть затверджені на наступний період).

Теоретичним базисом формування стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу повинні бути комплексні теоретико-методологічні напрацювання з глибинним аналізом на основі даних офіційної статистики та якісно проведених соціологічних досліджень туристичного бізнесу в розрізі кожного з відібраних суб'єктів, а також в достатньому ретроспективному зрізі. Основні етапи розробки й реалізації стратегії вказано на рис. 1.

Особливу увагу потрібно звернути на етап формування інформаційного забезпечення розробки стратегії. Тут маєтись на увазі не просто збір та загальний аналіз даних офіційної статистики, а у випадку їх нестачі – проведення соціологічних досліджень. Важливо, щоб такий аналіз передбачав інтегральну оцінку конкурентоспроможності, здійснену в глибокому ретроспективному зрізі. Виявлення негативних тенденцій інтегральної оцінки конкурентоспроможності туристичного бізнесу є вагомою підставою для розробки стратегічного документу.

Рис. 1. Основні етапи розробки й реалізації обласної Стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу

Ефективність стратегії залежить не лише від того, наскільки буде правильно організований процес її розробки й реалізації. Звичайно, дуже важливо залучити до формування її проекту наукові, громадські організації, самих суб'єктів туристичного бізнесу, що сприятливо робити через співпрацю в рамках соціального діалогу. Проте це лише базис втілення в життя управлінських рішень, задекларованих у такому нормативно-правовому документі. Враховуючи ситуацію, коли багато нормативів залишаються декларативними положеннями (особливо це стосується цільових програм і стратегій, що фінансуються частково і тоді постає питання доцільності їх існування взагалі), надзвичайної ваги набуває етап реалізації стратегії, який передбачає постійний моніторинг ситуації з метою виявлення дієвості обраних цілей і завдань.

Труднощі оцінки ефективності реалізації стратегії формуються в незацікавленості посадових осіб в таких діях, адже наслідком цього є пряма оцінка ефективності їхньої діяльності. Тому важливо, щоб у документі був прописаний механізм оцінки реалізації мети та цілей, а також конкретизовано відповідальних суб'єктів за конкретні завдання.

На етапі проектування стратегії важливо визначити її структуру. Враховуючи досвід розробки національних і регіональних стратегій в Україні за різними сферами життєдіяльності суспільства, пропонуємо наступну структуру проекту *Стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристич-*

ного бізнесу у Львівській області на 2015-2025 рр. (рис. 2). При цьому звертаємо увагу, що запланований термін реалізації даного документа сягає 10-ти років. Такий період є досить оптимальним. Він збігається з часом введення в дію нової Стратегії розвитку Львівщини з 2015 року. Менший термін реалізації документа не дасть можливості послідовно і концептуально змінити ситуацію в туристичному бізнесі, а більш тривалий у сучасному динамічному середовищі, коли по суті кожне п'ятиліття ставить соціум перед новими викликами, є недоцільним.

Базуючись на такій структурі, наводимо ключові положення розробленого нами проекту Стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу у Львівській області на 2015-2025 роки.

Така Стратегія визначає стратегічні пріоритети формування конкурентоспроможності туристичного бізнесу з урахуванням вимог збалансованого розвитку регіону, оптимального використання туристичного потенціалу та недопущення надмірної експлуатації об'єктів туристичної інфраструктури й інфраструктури загального призначення (неприпустимість порушення норм туристичної ємкості, що є показником, який виражається числом рекреантів, що протягом певного періоду можуть перебувати на певній території, не спричиняючи її дигресії [4, с. 134]).

Рис. 2. Рекомендована структура Стратегії забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу у Львівській області на 2015-2025 рр.

Необхідність реалізації Стратегії обумовлює невизначена ситуація в регіоні щодо рівня конкурентоспроможності туристичного бізнесу. Серед найбільш негативних проявів розвитку регіонального ринку туристичних послуг вирізняються:

- можлива втрата суб'єктами туристичного бізнесу сегмента ринку туристичних послуг, орієнтованого на іноземного споживача;

- диспропорційність в темпах розвитку різних суб'єктів туристичного бізнесу, у тому числі відповідно до об'єктів інфраструктури загального призначення;

- несприятливе бізнес-середовище, що формує схильність суб'єктів туристичного бізнесу до помітної тінізації обсягів надаваних послуг;

- демотивація підвищення рівня якості пропонуваніх суб'єктами туристичного бізнесу туристичних послуг (виробництва товарів);

- демотивація якісного інформаційного супроводу пропонуваніх туристичних послуг (виробництва товарів);

- нерегульованість зміни форми власності в туристичному бізнесі, що становить загрозу збереження відповідних об'єктів туристичного призначення.

Метою реалізації Стратегії є забезпечення поступового підвищення рівня конкурентоспроможності туристичного бізнесу в регіоні, що буде проявлятися у зростанні обсягів туристичних потоків з мультиплікативним ефектом для розвитку інших видів економічної діяльності та контролі дотримання норм туристичної ємності території.

Цілі реалізації Стратегії в контексті поставленої мети будуть такі:

- підвищення якісних ознак пропонуваніх суб'єктами туристичного бізнесу послуг (виробництва товарів);

- підвищення ефективності управлінських рішень, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу в регіоні;

- налагодження прозорого соціального діалогу між суб'єктами туристичного бізнесу з однієї сторони та органами державної влади, науковими, громадськими, освітніми структурами та суб'єктами бізнесу інших видів економічної діяльності з іншої сторони.

Для практичної реалізації поставлених цілей важливо виконати низку завдань:

1. Для виконання цілі №1 «Підвищення якісних ознак пропонуваніх суб'єктами туристичного бізнесу послуг (виробництва товарів)»:

- підвищення рівня сервісного обслуговування персоналу на основі застосування гнучкої системи соціальних пільг та різних форм преміювання;

- підвищення рівня професіоналізму персоналу шляхом створення умов для фахового навчання, організації тренінгів, семінарів з висвітленням прогресивних підходів роботи з клієнтами;

- покращення матеріально-технічної бази при наданні послуг з можливістю пільгового кредитування та інвестиційних капіталовкладень з місцевих бюджетів для тих суб'єктів, що впроваджують прогресивні технології;

- оптимізація співвідношення «ціна-якість» через застосування методично обґрунтованих підходів у ціноутворенні на туристичні послуги;

- стимулювання гнучкої цінової політики в розрізі цільових сегментів на ринку туристичних послуг з пріоритетністю на соціально незахищені категорії осіб, розвиток внутрішнього туризму (стимулювання відпочинку громадян України в регіоні), а також іноземного туриста;

- посилення промоційних заходів з об'єктивним висвітленням інформації відповідно до реального рівня розвитку туристичної інфраструктури та інфраструктури загального призначення;

- забезпечення якісного інформаційного супроводу надання туристичних послуг із застосуванням нових прогресивних форм бронювання місць, ознайомлення з туристичними ресурсами регіону;

- розвиток інфраструктури загального призначення з недопущенням підвищення рівня цін у розрізі різних сегментів ринку.

2. Для виконання цілі №2 «Підвищення ефективності управлінських рішень, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу в регіоні»:

- постійний моніторинг ефективності управлінських рішень щодо застосування економічних регуляторів забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу;

- удосконалення інформаційного забезпечення ведення туристичного бізнесу, збору й аналізу даних офіційної статистики з централізованим поданням звітів різних суб'єктів в одну інституційну одиницю для можливості акумуляції інформації, недопущення її розпорощення та кращого доступу до неї;

- періодичні громадські слухання, експертні наради, форуми щодо запропонованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності туристичного бізнесу;

- активізація співпраці в різних формах міжрегіонального (транскордонного) співробітництва з метою спільної реалізації рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності туристичного бізнесу;

- жорсткий контроль за приватизаційними процесами об'єктів історико-культурної спадщини, виняткового природного значення з недопущенням втрати їх ціннісних характеристик внаслідок зміни форми власності;

- публічні щоквартальні звітування профільних органів державної влади з базуванням на даних офіційної статистики про результати впроваджених рішень та використання ресурсного забезпечення;

- об'єктивний контроль дотримання суб'єктами туристичного бізнесу нормативних вимог і стандартів надання туристичних послуг;

- об'єктивний контроль обсягів та асортименту надання послуг суб'єктами туристичного бізнесу з їх демотивацією до тіньової діяльності.

3. Для виконання цілі №3 «Налагодження прозорого соціального діалогу»:

- ініціювання органами державної влади співпраці з суб'єктами туристичного бізнесу, громадськими, науковими, освітніми структурами, іншими суб'єктами бізнесу щодо пошуку спільних рішень підвищення якісних ознак туристичних послуг в регіоні;

- залучення спеціалізованих інституцій до виявлення нових туристичних об'єктів, їх облагородження та використання серед послуг суб'єктів туристичного бізнесу;

- активізація співпраці та посилення якості функціонування туристичних кластерів, консорціумів, інших об'єднань суб'єктів туристичного бізнесу з некомерційними структурами;

- залучення наукових структур з повним фінансуванням програмного та іншого інформаційного забезпечення управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності туристичного бізнесу в регіоні.

Результативність реалізації Стратегії повинна забезпечуватись через дотримання таких принципів, як публічності, ресурсної обґрунтованості, гнучкості, результативності, прикладної значущості, несуперечливості, відповідальності, мультиплікativності.

Унаслідок якісного й повного виконання стратегічних цілей і завдань, регламентованих Стратегією, очікуються наступні результати щодо підвищення конкурентоспроможності туристичного бізнесу в регіоні: помітне підвищення якісних ознак запропонованих туристичних послуг в регіоні (виробництва товарів) з достатнім асортиментом різносегментної спрямованості; впровадження нових прогресивних технологій у процес обслуговування туристів, інформаційний супровід запропонованих послуг; зростання обсягів іноземного туризму з подовженням терміну перебування на території регіону, більш повного охоплення туристичних об'єктів; посилення діяльності суб'єктів туристичного бізнесу за напрямом соціального туризму з одночасним зростанням обсягів внутрішніх міжрегіональних і внутрірегіональних туристичних потоків й активізацією екскурсійної діяльності; подолання проблеми тінізації діяльності суб'єктів туристичного бізнесу, пониження їх участі у міграційних процесах (незаконного перетину кордону з туристичною візою для подальшого працевлаштування на напівлегальних засадах); рівна конкурентна позиція суб'єктів туристичного бізнесу, що розташовані в регіоні, проти суб'єктів розвинених зарубіжних країн; формування в регіоні іміджу як одного з провідних туристичних центрів Східної Європи.

Висновки. Отже, реальні дії в регіоні, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів туристичного бізнесу, будуть можливі лише за наявності відповідного нормативно-правового документу, який би регламентував стратегічні пріоритети такого забезпечення. Кінцевим результатом реалізації стратегії був би не просто вищий рівень конкурентоспроможності суб'єктів турбізнесу, а соціально-економічний розвиток регіону в цілому. Львівщина володіє величезним туристичним потенціалом, про неефективне і неконструктивне використання якого вже тривалий період часу стверджують чиновники, вчені і фахівці. Водночас, успішне функціонування туризму забезпечив би розвиток низки інших видів економічної діяльності, що матиме прямий стосунок до покращення загального соціально-економічного стану всього регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2002 року №583: Законодавство України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=583-2002-%EF>

2. Стратегія розвитку туризму і курортів, затвердження розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6.08.2008 року №1088-р: Законодавство України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1088-2008-%F0>

3. Україна опустилася в рейтингу конкурентоспроможності в сфері туризму: Novostimira.com [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://rss.novostimira.com/n_682625.html

4. Стафійчук В. І. Рекреалогія: навч. пос. / В. І. Стафійчук. – К.: Альтерпрес, 2006. – 264 с.